

CZU:633.913.32(478)

SPECIILE DE *LEONTODON* L. (ASTERACEAE) DIN FLORA BASARABIEI

Ionița Olga, Negru A.

Grădina Botanică (Institut) a A.Ș.M., Chişinău

Abstract. Floristic and taxonomical treatment of genus *Leontodon* L. (Asteraceae) in the flora of Bessarabia, including 4 species, 2 of which are rare is done. The diagnostic characters, biomorphological, ecological and chorological features, as well as the key for their determination are given.

Key words: *Leontodon* L., Bessarabia, morphology, taxonomy, bioecology.

INTRODUCERE

Flora spontană a Terrei include cca 45 specii din genul *Leontodon* L. – **Leontel**, răspândite preponderent în Europa, țările regiunii Mediterane și Sud-Vestul Asiei (Nyarady, 1965; Гельтман, 1989). Conform investigațiilor anterioare efectuate pe parcursul ultimelor decenii, în Republica Moldova genul este reprezentat de trei specii (Гейдеман, 1986; Negru, 2007), particularitățile bioecologice și corologice ale cărora până în prezent nu au fost cercetate.

MATERIAL ȘI METODĂ

În cadrul cercetărilor drept material pentru studiu au servit atât colecțiile de *Leontodon* din herbarul Grădinii Botanice a A.Ș.M., cât și cel al catedrei de botanică a Universității de Stat din Moldova, cât și colectările proprii, efectuate în ultimii ani. Analiza critică a speciilor de *Leontodon* s-a efectuat după metoda clasică comparativ-morfologică (Коровина, 1996). Indicii grupurilor ecologice, formele vitale și geoelementele taxonilor din genul studiat au fost preluate din lucrările fundamentale privitor la flora și vegetația României (Sanda și colab., 1983, Ciocârlan, 2009). Nomenclatura speciilor a fost expusă conform monografiei elaborate de Черепанов (1995).

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Cercetările efectuate ne-au permis să stabilim componența taxonomică, particularitățile biomorfologice, ecologice și corologice ale taxonilor, să

întocmim sinonimia și cheia pentru determinarea speciilor de *Leontodon*, să efectuăm descrierile detaliate, după cum urmează în continuare.

Leontel – *Leontodon* L.

1753, Sp. Pl. : 798; id. 1754, Gen. Pl., ed. 5 :349

Plante erbacee, anuale sau perene, cu suc lăptos, de regulă, acoperite cu peri simpli sau ramificați, rareori glabre. Tulpină scapiformă, foarte rar ramificată. Frunze bazale dispuse în rozetă, oblanceolate, treptat îngustate la bază, penat partite, penat lobate sau întregi, dințate, rareori cu marginea întreagă. Frunze tulpinale lipsă sau cel mult cu frunze scvamiforme. Involucru campanulat, de 5-15 mm lungime. Foliole involucrale numeroase, imbricate, dispuse în 3 rânduri. Receptacol nud, fără palei. Flori ligulate, de culoare galbenă sau oranj. Fructe-achene uniforme, de 4-13 mm lungime, nerostrate sau cu rostru foarte scurt, fusiforme. Papus alb, biseriat, persistent, de 5-12 mm lungime, perii din seria internă plumoși, cu perișori liberi, cei din seria externă dințați sau înlocuiți cu scvame mici sau uniseriat, format exclusiv din peri plumoși.

Cheia pentru determinarea speciilor

- 1a. Plante glabre sau glabrescente2
 1b. Plante pubescente (cel puțin foliolele involucrale sau frunzele bazale)3
 2a. Tulpină solitară, cu antodiu nutant înainte de înflorire. Papus biseriat, cu fire externe foarte scurte, neplumoase
 L. danubialis Jacq. – **L. dunărean**
 2b. Tulpini numeroase, cu antodii erecte înainte de înflorire. Papus uniseriat, cu fire de lungime egală, plumoase
 L. autumnalis L. – **L. autumnal**
 3a. Achene de 5-8 mm lungime. Foliole involucrale acoperite cu peri 2-ramificați, cele externe pe margini fără peri scurți și rigizi
 L. hispidus L. – **L. hispid**
 3b. Achene de 9-12 mm lungime. Foliole involucrale acoperite cu peri 2 – 5 ramificați, cele externe pe margini cu peri scurți, rigizi, ramificați
 L. biscutellifolius DC. – **L. biscutelifoliu**

Subgenul 1. *OPORINIA* (D. Don) CLAPHAM

1952, Fl. Brit. Isl. : 1117. – *Oporinia* D. Don, 1829, Edinb. New Phil. Journ., Jan.-March : 309. – *Scorzoneroides* Moench. 1794, Meth. Pl. : 549.

Fig. 1. *Leontodon autumnalis*
(după Nyarady E., 1965)

– *Leontodon* subgen. *Scorzoneroides* (Moench) V. Vassil. 1964, Фл. СССР, 29 : 207.

Perii papusului dispuși într-o singură serie, antodii erecte până la înflorire. Plante glabre sau acoperite cu peri simpli.

Tip: *L. autumnalis* L.

L. autumnalis L. 1753, Sp. Pl. : 798; В. Васил. 1964, Фл. СССР, 29 : 207; Nyar., 1965, Fl. Rep. Pop. Rom. 10 : 47; Гейдеман, 1986, Опред. высш. раст. МССР : 571; Гельтман, 1989, Фл.евр. части СССР, 8 : 29; Finch R. A., P. D. Sell, 2006, Fl. Europ. 4 : 311; Negru, 2007, Det. pl. fl. R. Mold. : 266; Ciocârlan, 2009, Fl. Ilus.Rom. : 852. - *Apargia pratensis* Link, 1829, Handb. 1 : 791. - *Leontodon pratensis* (Link) Reichenb. 1831, Fl. Germ. Excurs.

1 : 253; Клок. 1965, Фл. УРСР, 12 : 200. – *L. keretinus* Nyl. 1843, Spicil. Pl. Fenn. 1 : 24; В. Васил. 1964, цит. соч. : 209. – *L. gutzulorum* V. Vassil. 1961, Бот. мат. (Ленинград), 21 : 397; В. Васил. 1964, цит. соч. : 210. - **L. autumnal** (Fig. 1).

Plantă perenă, înaltă de 10-50 cm, cu rizom scurt și rădăcini fibroase. Tulpină erectă sau arcuit ascendentă, verde, glabră, solitară sau mai multe din aceeași bază, adânc ramificată, nefrunzoasă; ramuri lungi, cu câte un singur antodiu, numai la baza ramurilor cu bracteole mici, liniare sau scvamiforme. Frunze bazale dispuse în rozetă, lanceolate sau liniar-lanceolate, atenuate în pețiol aripat, de regulă, adânc penat sectate, cu lacinii liniar lanceolate, distanțate, patente, rareori întregi, scurt dințate sau runcinate, glabre, netede, rar pubescente. Peduncul lung cu bracteole scvamiforme, sub antodiu infundibuliform îngroșat. Antodiu ovoidal cilindric. Involucru verde, de 8-10 mm lungime, cu foliole imbricate, glabre, pubescente sau, împreună cu pedunculul, lung păroase. Flori galbene, cele externe uneori roșiatic striate. Stigmat galben-verzui, rar devine negricios la uscare. Achene conforme, de

4,5-6,5 mm lungime, brunii, foarte fin verucoase, cilindrice. Papus alb-murdar, puțin mai lung decât achena, compus din fire egale, plumoase. Înflorire - fructificare VII-IX (X).

Stațiunea. Prin fânețe, pășuni, pe câmpuri și marginea drumurilor.

Bioecologia. Hemicriptofit eurasiatic; specie mezofilă, amfitolerantă, eurionică.

Răspândirea locală. Sporadic în districtele Bălți, Rezina, Râșcani, Briceni și Hotin.

Subgenul 2. *LEONTODON*

Papus biseriat. Scap cu un singur antodiu nutant înainte de înflorire. Plante acoperite cu peri – 5 ramificați, rareori glabre.

T i p: lectotipul genului

Secția 1. *Leontodon*

Toate achenele identice, aspru verucoase. Firele externe ale papusului simple, cele interne plumoase.

L. danubialis Jacq. 1762, Enum. Stirp. Vindob. : 139, 270; В. Васил. 1964, Фл. СССР, 29 : 211; Nyar., 1965, Fl. Rep. Pop. Rom. 10 : 60; Доброчаева, Котов, Прокудин, 1999, Определ. высш. раст. Укр. : 369; – *L. hastilis* L. 1763, Sp. Pl., ed. 2 : 1123. – *L. hispidus* L. subsp. *danubialis* (Jacq.) Simonk. 1887, Enum. Pl. Transsilv. : 353; Finch R. A., P. D. Sell, 2006, Fl. Europ. 4 : 313. – *L. schischkinii* V. Vassil. 1961, Бот. мат. (Ленинград), 21 : 398; В. Васил. 1964, цит. соч. : 212. – ***L. dunărean*** (Fig. 2).

Plantă perenă, înaltă de 12 – 35 cm, cu rizom scurt, premors și rădăcini abundente. Scap la bază arcuit, apoi erect, glabru. Frunze bazale numeroase, dispuse în rozetă, verzi, netede, pe ambele fețe glabre, oblanceolate sau liniar lanceolate, lent atenuate în

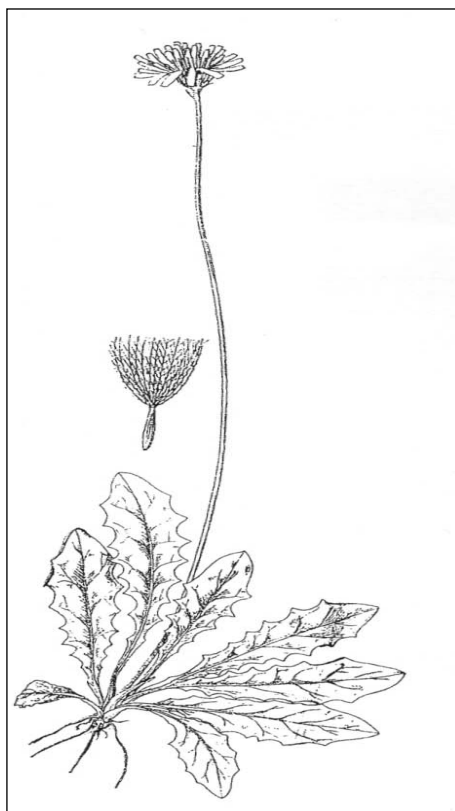

Fig. 2. *Leontodon danubialis* (după Nyarady E., 1965)

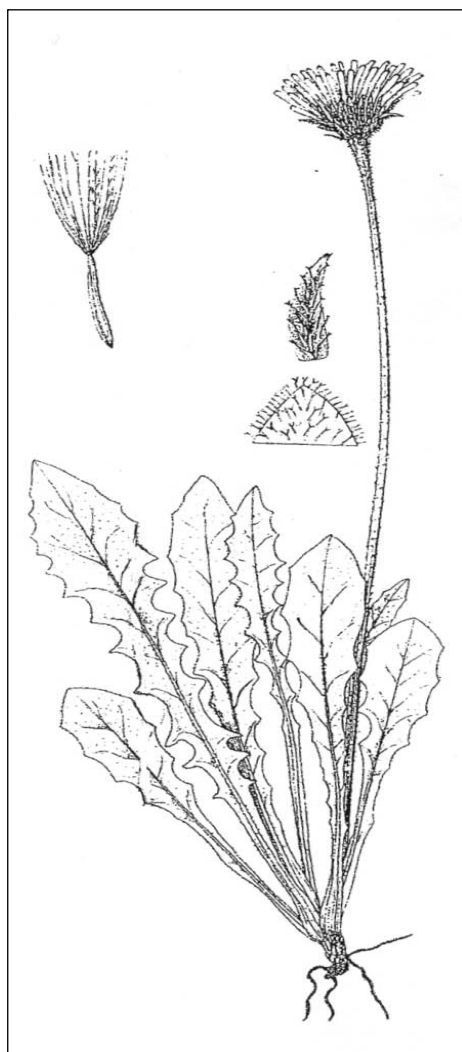

Fig. 3. *Leontodon hispidus*
(după Nyarady E., 1965)

pețiol aripat, foarte variabile, de 5-26 cm lungime, sinuat dințate, cu dinți triunghiulari. Peduncul neîngroșat sub antodiu. Antodii globuloase; involucre de 12-14 mm lungime, verde sau negricios. Foliule involucreale imbricate, liniar lanceolate, la vârf foarte fin și mărunț ciliate. Flori ligulate de culoare galbenă, de cca 2 ori mai lungi decât involucrele. Achenă brunie, puțin curbată, de 6-7 mm lungime, striată și fin verucoasă, spre ambele capete puțin îngustată. Pappus plumos, alb murdar, mai lung decât achenă, cu firele externe mai scurte, neplumoase. Înflorire - fructificare VI-X.

Stațiunea. Pajiști umede.

Bioecologia. Hemicriptofit european; specie mezofilă, mezotermă, amfitolerantă.

Răspândirea locală. Sporadic în districtele Chilia și Hotin.

L. hispidus L. 1753, Sp. Pl. : 799; В. Васил. 1964, Фл. СССР, 29 : 217; Nyar., 1965, Fl. Rep. Pop. Rom. 10 : 35; Гейдеман, 1986, Опред. высш. раст. МССР : 571; Гельтман, 1989, Фл.евр. части СССР, 8 : 31; Доброчаева, Котов, Прокудин, 1999, Опред. высш. раст. Укр. : 369; Finch R. A., Sell P. D., 2006, Fl. Europ. 4 : 313; Negru, 2007, Det. pl.

fl. R. Mold. : 266; Ciocârlan, 2009, Fl. Ilus. Rom. : 853. - **L. hispid** (Fig. 3).

Plantă anuală, înaltă de 10-40 cm. Rizom oblic, premors, cu rădăcini lungi, subțiri. Scap solitar, erect, verde, fin striat, glabrescent sau scurt aspru păros, cu puține scvame liniare. Frunze lent atenuate în pețiol scurt și aripat, dispuse în rozetă, oblanceolate, rar lanceolat spatulate, obtuze, cu margini întregi sau sinuat denticulate, dințate până la fidat dințate, uneori runcinat dințate, acoperite cu peri

deși, rigizi, 2 – 3-furcați, frunza devenind suriu-verde. Antodiu nutant înainte de înflorire. Involucru cilindric, de 12-17 mm lungime, verde-inchis. Foliolenle involucale subbiseriate, cele externe scurte, dese, iar cele interne mai lungi, îngust lanceolate, acoperite cu peri setiformi, albi, simpli și pe margini sau la vârf foarte fin pubescente. Flori ligulate, galbene, de 2 ori mai lungi decât involucrul. Stigmat galben și după uscare. Achenă deschis-brună, de 6-8 mm lungime, cilindrică, spre ambele capete puțin îngustată, fin striată și fin verucoasă. Papus de lungimea achenei, alb murdar sau cu nuanță roșiatică; firele externe scurte, simple, dentiforme, iar cele interne lungi, plumoase. Înflorire - fructificare VI-X.

Stațiunea. Prin liziere și poieni, pășuni, fânețe și pe lângă drumuri.

Bioecologia. Hemicriptofit eurasiatic; specie xeromezofilă, amfitolerantă, eurionică.

Răspândirea locală. Sporadic pe întreg teritoriul Basarabiei.

Secția 2. ASTEROTHRIX (Cass.) Ball, 1850, Ann. Mag. Nat. Hist., ser. 2, 6, 31 : 11. – *Asterothrix* Cass. 1827, Dict. Sci. Nat. 48 : 314.

Achene identice. Toate firele papusului plumoase.

L. biscutellifolius* DC.** 1838, Prodr. 7, 1 : 103; Клок. 1965, Фл. УРСР, 12 : 209. – *Apargia aspera* Waldst. et Kit. 1805, Descr. Icon. Pl. Rar. Hung. 2 : 114, tab. 110; Гельтман, 1989, Фл.евр. части СССР, 8 : 31; – *Leontodon asper* (Waldst. et Kit.) Poir. 1814, in Lam. et Poir. Encycl. Meth. Bot. Suppl. 3 : 453, non Forsk. 1775, Fl. Aegypt. Arab. : 145; В. Васил. 1964, Фл. СССР, 29 : 215 („*asperus*”), cum auct. comb. Boiss.; Nyar., 1965, Fl. Rep. Pop. Rom. 10 : 61. – *L. crispus* Vill. Гейдеман, 1986, Опред. высш. раст. МССР : 571; Finch R. A., Sell P. D., 2006, Fl. Europ. 4 : 314; Negru, 2007, Det. pl. fl. R. Mold. : 266; – *L. crispus* Vill. subsp. *crispus*: Ciocârlan, 2009, Fl. Ilus. Rom. : 853. - ***L. biscutellifolius (Fig. 4).

Plantă perenă, înaltă de 19-56

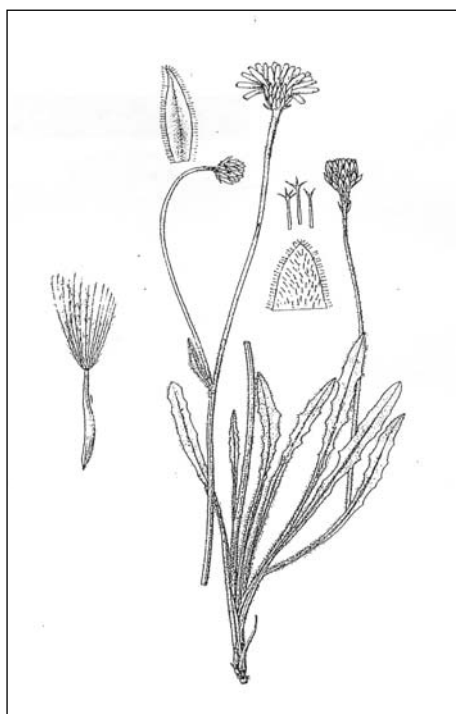

Fig. 4. *Leontodon biscutellifolius* (după Nyarady E., 1965)

cm, cu rizom gros, vertical, multicapitat. Tulpini, de regulă, numeroase, rar solitare, erecte, drepte sau ușor curbate, des acoperite cu peri (2) 3-4 ramificați, rigid patenți. Frunze bazale numeroase, oblanceolate sau liniar oblanceolate, foarte lent atenuate în pețiol, sinuat dințate, uneori adânc fidat dințate, cu dinți ovați triunghiulari până la lanceolați. Frunze tulpinale suriu-verzi, cu nervura mediană pronunțat albicioasă, ascuțite la vârf sau obtuziuscule, des acoperite pe ambele fețe cu peri rigizi, de până la 1mm lungime și scurt ramificați. Tulpinile neramificate cu frunze liniare sau capilare, uneori înfrunzite până la antodiu, iar cele ramificate cu 1-2 frunze bracteante asemănătoare celor bazale. Peduncul neîngroșat. Antodiu erect; involucru de 13-18mm. Foliiole involucrale imbricate, liniar lanceolate, fin ascuțite, glabre, doar pe margini cu o serie de peri foarte scurți (1/4 mm) și ramificați, foarte rar foliolele pe partea internă cu câte 1-2 peri mai lungi. Flori galbene, de 1,5 ori mai lungi decât involucrul, cele exterioare pe dos roșu striate. Achenă brună, filiformă de 10-12 mm lungime, spre vârf lent îngustată, fin aspru dințată. Papus plumos, de lungimea achenei. Înflorire - fructificare V-VII.

Stațiunea. Stânci înierbate, coline argiloase sau calcaroase, uscate.

Bioecologia. Hemicriptofit carpato-balcano-caucasian; specie xerofilă, termofilă, slab acid neutrofilă.

Răspândirea locală. Sporadic în districtele Bugeacul de Sud, Bugeacul de Nord, Gârneț, Codrii, Bălți, Rezina, Briceni și Hotin.

CONCLUZII

1. Flora Basarabiei include 4 specii de *Leontodon* L.: *L. autumnalis* L., *L. danubialis* Jacq., *L. hispidus* L. și *L. biscutellifolius* DC.
2. Din toate speciile de *Leontodon* L. evidențiate pentru flora Basarabiei 2 sunt rare - *L. autumnalis* L. și *L. danubialis* Jacq.
3. Suprafețele habitatelor speciilor *L. autumnalis* L. și *L. danubialis* Jacq. se află într-o diminuare progresivă provocată de factorul uman prin valorificarea terenurilor și pășunatul excesiv.

BIBLIOGRAFIE

1. **Ciocârlan V.** *Flora ilustrată a României*. București: Ceres, 2009. p. 851-853.
2. **Nyarady E.** *Flora Republicii Populare Române*. București: Ed. Academiei Republicii Populare Române, v. 10, 1965. p. 44-65.
3. **Negru A.** *Determinator de plante din flora Republicii Moldova*. Chişinău: Universul, 2007. p. 266.

4. **Sanda V. și colab.** *Caracterizarea ecologică și fitocenologică a speciilor spontane din flora României // Studii și comunicări*, Sibiu: I.P. Sibiu, 1983. 126 p.
5. **Finch R. A., Sell P.D.** *The Genus Leontodon*. In: *Flora Europea*. Cambridge University Press, v. 4, 2006. p. 310-315.
6. **Гейдеман Т.С.** *Определитель высших растений МССР*. Кишинев: Штиинца, 1986. с. 571.
7. **Доброчаева Д., Котов М., Прокудин Ю. и др.** *Определитель высших растений Украины*. Киев: Фитосоциоцентр, 1999. с. 361.
8. **Клоков М.** *Род Leontodon L.* In: *Флора УРСР*. Киев: Наукова Думка, т.12, 1965. с. 197-211.
9. **Коровина О.** *Методические указания к систематике растений*. Ленинград: ВИР, 1986. 210 с.
10. **Васильев В.** *Род Leontodon L.* In: *Флора СССР*. Ленинград: Наука, т. 29, 1964. с 204-219.
11. **Гельтман Д.** *Род Leontodon L.* In: *Флора Европейской части СССР*. Ленинград: Наука, т. 8, 1989. с. 27-32.
12. **Черепанов С.** *Сосудистые растения России и сопредельных государств*. Санкт-Петербург: Мир и семья-95, 1995. 990 с.